

Bir Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Merkezine Başvuran Kişilerin Retrospektif Değerlendirilmesi

Retrospective Evaluation of People Who Applied to a Traditional and Complementary Medicine Center

¹Onur ÖZTÜRK^{a,b}, ²Uğur KAYA^a, ³İsmail ŞEN^b, ⁴Ayşegül ELBİR ŞAHİN^{b,c}, ⁵Çetin GÖKTAŞ^{b,d},
⁶Hakan BAYDAR^{b,e}, ⁷Bahadır YAZICIOĞLU^{b,e}, ⁸Nur Gökçe AYDIN^{b,f}

^aSamsun Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği ABD, Samsun, Türkiye

^bSamsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulama Merkezi, Samsun, Türkiye

^cSamsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği, Samsun, Türkiye

^dSamsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Göz Hastalıkları Kliniği, Samsun, Türkiye

^eSamsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Samsun, Türkiye

^fSamsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Kliniği, Samsun, Türkiye

ÖZET Amaç: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) ülkemizde klinik ve akademik misyonuyla varlığını devam ettirmektedir. Bu çalışmada, hastanemizde bulunan GETAT uygulama merkezine başvuran kişilerin ve işlem verilerinin geriye dönük incelenmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Bu kesitsel çalışmada bir GETAT uygulama merkezinin 2 yıllık hasta ve işlem verileri taranmıştır. Hasta ve işlem verilerine hastanenin otomasyon sistemi aracılığı ile ulaşılmıştır. İstatistikler SPSS 20.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiş olup 0,05'in altındaki p değerleri anlamlı kabul edilmiştir. **Bulgular:** Toplam 2.774 hasta değerlendirilmiştir yapılmış olup, yaş ortancası 50,0 kadın hasta sayısı 1.900 (%68,5), seans sayısı ortancası 1,0'dır. En sık hasta kaydı yapılan mevsim kıştır (n=784, %28,3). İşlemler içerisinde ise en sık uygulanan ozon terapisi (n=856, %49,9). Hasta başına en sık tekrar edilen işlem de ozon terapisi (medyan: 10). Yapılan işlemler cinsiyet açısından değerlendirildiğinde aradaki fark anlamlı teşkil etmektedir (p<0,001). GETAT işlemleri uygulanan hastaların en sık başvuru sebebi ağrıdır (n=1.886, %68,0). Seanslar bitişinde hasta başına kullanılmış olan toplam sütlük sayısı ortalaması 20,4±1,5'tir. Akupunktur seanslarının 242'si (%51,2) kulak, 54'ü (%11,4) vücut, 177'si (%37,4) kulak+vücut uygulamasıdır. Maggot terapi seanslarının 46'sı (%85,2) ayağa, 8'i (%14,8) diğer vücut bölgelerine uygulanmıştır. **Sonuç:** GETAT uygulama merkezinde ozon terapi işlemlerinin daha sık gerçekleştirildiği, ağrı şikâyeti ile başvuranların ağırlıkta olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve mevsimin uygulamalarda etkili olduğu görülmüştür.

ABSTRACT Objective: Traditional and complementary medicine (TCAM) continues to exist in our country with its clinical and academic mission. In this study, it was aimed to retrospectively examine the people who applied to the TCAM application center in our hospital and their transaction data. **Material and Methods:** In this cross-sectional study, 2-year patient and procedure data of a TCAM practice center were scanned. Patient and procedure data were accessed through the hospital's automation system. Statistics were evaluated using the SPSS 20.0 package program, and p values below 0.05 were considered significant. **Results:** A total of 2,774 patients were evaluated, the median age was 50.0, the number of female patients was 1,900 (68.5%), and the median number of sessions was 1.0. The most frequent patient enrollment season is winter (n=784, 28.3%). Among the procedures, ozone therapy is the most frequently applied (n=856, 49.9%). The most frequently repeated procedure per patient is ozone therapy (median: 10). When the transactions were evaluated in terms of gender, the difference was significant (p<0.001). The most common reason for admission of patients who underwent TCAM procedures was pain (n=1,886, 68.0%). At the end of the sessions, the average number of leeches used per patient was 20.4±1.5. Of the acupuncture sessions, 242 (51.2%) were ear, 54 (11.4%) body, 177 (37.4%) ear+body applications. Of the maggot therapy sessions, 46 (85.2%) were applied to the feet and 8 (14.8%) were applied to other body parts. **Conclusion:** It was observed that ozone therapy procedures were performed more frequently in the TCAM application center, and those who applied with complaints of pain were more common. Gender and season were found to be effective in practices.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel tıp; tamamlayıcı tıp

Keywords: Traditional medicine; complementary medicine

Correspondence: Onur ÖZTÜRK

Samsun Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği ABD, Samsun, Türkiye

E-mail: dr.onurozturk@yahoo.com

Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

Received: 09 Apr 2023

Received in revised form: 13 Jul 2023

Accepted: 25 Sep 2023

Available online: 18 Oct 2023

2630-6425 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Tüm kültürlerde geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) uygulamaları kullanılmaktadır ve artan bir eğilim gözlenmektedir, öyle ki erişkinlerde GETAT kullanım sıklığı %9,8-76, çocuklarda %11,8-62,9 olarak belirtilmiştir.^{1,2}

Türkiye’de hâlen 73 adet GETAT uygulama merkezi ve 2.000 civarı ünite bulunmaktadır, bunların çoğu Marmara Bölgesi’nde yer almaktadır. Uygulama çeşitliliği açısından hastanemiz Samsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi (SEAH) GETAT uygulama merkezi ilk 10 sıra içerisinde bulunmaktadır.³

T.C. Sağlık Bakanlığınca 27/10/2014 tarihinde 29158 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “GETAT Uygulamaları Yönetmeliği” ile birlikte ülkemizde GETAT uygulamalarının yasal zemini kuvvetlendirilmiştir. Böylece sağlık profesyoneli dışındaki kişilerce uygulanması engellenmiş, uygulama yapılabilecek sağlık kuruluşları ve bunların çalışma usul ve esasları ilan edilmiştir. GETAT ülkemizde klinik ve akademik misyonuyla varlığını devam ettirmektedir.⁴ Hastanemize bağlı GETAT uygulama merkezinde yapılan işlemler ve açıklamaları aşağıda belirtilmiştir.

Ozon Tedavisi: Bölgesel veya sistemik olarak ozon-oksijen karışımının kullanıldığı uygulama yöntemidir. Yaygın olarak vücuttan alınan 50 ile 100 cc kan medikal ozon gazı ile karıştırılarak hastaya geri verilmektedir. Eklem-tendon-ligament yaralanmaları, bel fıtığı ve disk ağrıları, miyofasiyal ağrı, fibromiyalji diyabetik yaralar, nöropatik ağrı, enfekte diyabetik yaralar, kritik iskemili ekstremitte yaralanmalarında kullanılabilir. **Kupa Terapisi:** Kan dolaşımını artırmak için bölgesel vakum oluşturmaya dayanan kuru kupa uygulaması ve belli vücut noktalarında bölgesel vakumla beraber yüzeysel cilt kesikleri oluşturarak kanın alındığı yaş kupa uygulamasıdır. Bağışıklık sistemini güçlendirme, fibromiyalji sendromu, romatizmal hastalıklara bağlı kronik ağrı ve eklem hareket kısıtlılığı, sabah tutukluğu, yorgunluk, kas-iskelet sistemi mekanik ağrıları, diz ağrısı, migren, gerilim tipi baş ağrısı, sindirim sistemi hastalıklarına ait bulantı kusma kabızlık gibi durumlarda yapılabilir. **Hirudoterapi (Sülük Uygulaması):** Tarım bakanlığı onaylı çiftliklerden elde edilen steril sülükler kullanılarak yapılan uygulamadır. Dejeneratif eklem hastalıkları, varisler, ağrı ve dolaşım bozuk-

luğu gibi durumlarda destekleyici amaçlı kullanılmaktadır. **Apiterapi:** Arı ve arı ürünlerinin bazı hastalıkların tedavisinde tamamlayıcı ve destekleyici olarak kullanılmasıdır. Arı zehri, kas-iskelet sistemi ağrıları, kızarıklık, hassasiyet gibi semptomların azaltılması, bacak, kas kasılmaları veya kas güçsüzlüğünde kas kuvvet artışına yardım amaçlı; bal kronik yaralarda iyileşme destekleyici amaçlı bölgesel olarak uygulanabilir. **Akupunktur:** Vücut yüzeyinde bulunan belirli noktalara bir ve daha fazla iğnenin batırılmasıyla hastalıkların önlenmesi ve tedavisi amaçlanmaktadır. İğne dışında elektrik stimülasyonu, kulak içi tohum, akupresler veya lazer yardımı ile de yapılabilmektedir. Kas-iskelet sistemi ağrılarında eklem ağrılarında migren diş ağrıları, nöropatik ağrılar, gebelikle ilgili bulantı kusmalar, alerjik rinit, dismenore, infertilite, polikistik over sendromu, obezite de diyet uyum, alerji sigara bırakma, anksiyete gibi çok çeşitli durumlarda yapılmaktadır. **Larva Uygulaması (Maggot Terapi):** Özel bir sineğin steril yavrularının kronik yaralarda biyolojik temizlik amacıyla kullanılmasıdır. Diyabetik ayak ülserleri, venöz staz ülserleri, diyabete bağlı olmayan nöropatik ayak ülserleri, bası ülserleri, travmatik iyileşmeyen yaralar, ameliyat sonrası yaralar, osteomyelit ve nekrotizan fasiit gibi çeşitli hastalıklarda kullanılmaktadır. **Proloterapi:** Proloterapi; proliferasyonu sağlayan, artıran anlamına gelmektedir. Burada amaç doğal iyileşme mekanizmasını uyarmaktır. Genellikle kas-iskelet sistemi hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir yöntemdir.^{4,5}

Türkiye’de GETAT kliniklerine yoğun talep olduğu bilinmesi rağmen başvuran hasta gruplarının özellikleri ve şikâyetleri, ayrıca bu kliniklerde daha çok hangi uygulamaların yapıldığı ile ilgili literatürde yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu çalışmada, hastanemizde bulunan GETAT uygulama merkezine başvuran kişilerin ve işlem verilerinin geriye dönük incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu kesitsel çalışmada, SEAH GETAT uygulama merkezinin 01.11.2020-31.12.2022 tarihleri arasındaki hasta ve işlem verileri taranmıştır. Hasta ve işlem verilerine (cinsiyet, yaş, başvuru sebebi, baş-

vuru mevsimi, işlem türü, seans sayısı, uygulama bölgesi, uygulama endikasyonu) hastanemiz otomasyon sistemi (Fonet Bilgi Teknolojileri, Türkiye) aracılığı ile ulaşılmıştır.

Tanımlayıcı istatistiklerde sayı (n), yüzde (%), ortalama \pm standart sapma, ortanca değeri, minimum-maksimum değerler kullanılmıştır. Normallik analizi Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılmıştır. Karşılaştırmalı analizlerde Pearson ki-kare testi kullanılmıştır. İstatistikler SPSS 20,0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA) paket programı kullanılarak değerlendirilmiş olup 0,05'in altındaki p değerleri anlamlı kabul edilmiştir.

Helsinki Deklarasyonu prensiplerinin gözetildiği bu çalışmanın etik kurul onayı Samsun Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 15 Mart 2023 tarihinde 2023/5/25 karar numarası ile alınmıştır.

BULGULAR

Toplam 1.716 farklı hasta tarafımıza başvurmuş olup, mükerrer başvurular dâhil edildiğinde 2.774 hasta değerlendirilmiştir, bu kişilerin bazı demografik verileri **Tablo 1**'de gösterilmiştir.

Yapılan işlemlerin seans sayısı ortancası 1,0'dır (minimum: 1-maksimum: 37). Katılımcıların %37,9'una (n=1.050) işlem uygulanmamış olup sadece muayene edilmişlerdir, 8 (%0,3) kayıt diğer bölümlerden gelen konsültasyonlara aittir. İşlemler içerisinde ise en sık uygulanan ozon terapisi (n=856, %49,9) (**Tablo 2**). Hasta başına en sık tekrar edilen işlem de ozon terapisi (medyan: 10, minimum:1-maksimum: 37) (**Tablo 3**). Yapılan işlemler cinsiyet açısından değerlendirildiğinde aradaki fark anlam teşkil etmektedir ($p<0,001$, χ^2 : 171,1, serbestlik derecesi: 7); apiterapi, kupa terapisi ve Maggot terapisi erkeklerde daha sık uygulanırken, akupunktur, hirudoterapi, ozon ve proloterapi kadınlarda daha sık-

TABLO 1: Demografik veriler.

	Başvuru sayısı/Ortanca	%/Minimum-Maksimum
Cinsiyet*		
Kadın	1.900	68,5
Erkek	874	31,5
Yaş**	50,0	18-101
Mevsim*		
Kış	784	28,3
İlkbahar	710	25,6
Sonbahar	672	24,2
Yaz	608	21,9

*Başvuru sayısı ve yüzde değer; **Ortanca ve minimum-maksimum değer.

TABLO 2: Uygulanan işlemlerin sayısal dağılımı.

İşlem	Hasta sayısı	%
Ozon terapi	856	49,9
Akupunktur	473	27,6
Kupa terapisi	160	9,3
Hirudoterapi	160	9,3
Maggot terapi	54	3,2
Proloterapi	11	0,6
Apiterapi	2	0,1

TABLO 3: Uygulanan işlemlerin seans sayıları.

İşlem	Ortanca seans sayısı	Minimum-Maksimum seans sayısı
Ozon terapi	10	1-37
Apiterapi	7	2-12
Akupunktur	4	1-28
Hirudoterapi	4	1-16
Maggot terapi	2	1-5
Kupa terapisi	1	1-2
Proloterapi	1	1-1

tır (**Tablo 4**). Yapılan işlemler mevsim bazında değerlendirildiğinde kupa terapisi, hirudoterapi ve ozon kış mevsiminde, apiterapi yaz ve sonbaharda akupunktur, Maggot terapi ve proloterapi sonbaharda

TABLO 4: Yapılan işlemlerin cinsiyet açısından değerlendirilmesi.

Cinsiyet	Akupunktur		Apiterapi		Kupa terapisi		Hirudoterapi		Maggot terapi		Ozon terapi		Proloterapi	
	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)
Erkek	92	(19,5)	2	(100)	104	(65,0)	55	(34,4)	41	(75,9)	258	(30,1)	3	(27,3)
Kadın	381	(80,5)	0	(0)	56	(35,0)	105	(65,6)	13	(24,1)	598	(69,9)	8	(72,7)

TABLO 5: Yapılan işlemlerin mevsim açısından değerlendirilmesi.

Mevsim	İşlem													
	Akupunktur		Apterapi		Kupa terapisi		Hirudoterapi		Maggot terapi		Ozon terapi		Proloterapi	
	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)
Kış	111	(23,5)	0	(0,0)	50	(31,2)	45	(28,1)	17	(31,5)	256	(29,9)	5	(45,5)
İlkbahar	121	(25,6)	0	(0,0)	44	(27,5)	39	(24,4)	10	(18,5)	220	(25,7)	0	(0,0)
Yaz	83	(17,5)	1	(50,0)	17	(10,6)	32	(20,0)	6	(11,1)	179	(20,9)	0	(0,0)
Sonbahar	158	(33,4)	1	(50,0)	49	(30,6)	44	(27,5)	21	(38,9)	201	(23,5)	6	(54,5)

TABLO 6: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulama merkezine yapılan başvurulardaki ana sebepler.

Başvuru sebebi	Sayı	%
Ağrı	1.886	68,0
Yorgunluk	294	10,6
Obezite	203	7,3
Yara	60	2,2
Venöz yetersizlik	50	1,8
Diğer	281	10,1
Toplam	2.774	100

daha sık uygulanmıştır (Tablo 5). GETAT işlemleri uygulanan hastaların en sık ana başvuru sebebi ağrıdır (n=1.886, %68,0), bunu yorgunluk takip etmektedir (n=294, %10,6) (Tablo 6). Ozon terapisi uygulanan hastalardan 19'una (%2,2) torba, 119'una (%13,9) rektal, 744'üne (%86,9) minör, 784'üne (%91,6) majör ozon uygulaması yapılmıştır. Seanslar bitişinde hasta başına kullanılmış olan toplam sülük sayısı ortalaması 20,4±1,5'tir. Akupunktur seansların 242'si (%51,2) kulak, 54'ü (%11,4) vücut, 177'si (%37,4) kulak+vücut uygulamasıdır. Maggot terapi seanslarının 46'sı (%85,2) ayağa, 8'i (%14,8) diğer vücut bölgelerine uygulanmıştır.

TARTIŞMA

Ülkemizde şimdiye değin yapılan akademik GETAT çalışmaları genellikle bilgi ve tutum değerlendirmesi üzerinedir, ayrıca vaka sunumlarına da ulaşmak mümkündür. Çalışmamızla bir GETAT uygulama merkezinin düzenli verilerinin derlenip sunulması literatür açısından yenilik barındırmaktadır, zira Ulusal Tez Merkezi, Google Scholar (Google, ABD), PubMed (Ulusal Tıp Kütüphanesi, ABD) gibi arama motorlarında benzer çalışmalara kolayca ulaşılamamaktadır.

Literatür her kesimden bireyin GETAT'a yönelebileceğini göstermektedir.⁶ Avrupa'da 2005 yılında 14 ülkeden toplam 956 hastanın katılımıyla bir anket çalışması yapılmış, hastaların %35,9'unun GETAT kullandığı, kullanım oranının İspanya'da %29,8, İsrail'de %32,4, Danimarka'da %36, İngiltere'de %29,4 olduğu tespit edilmiştir.⁷ Çalışmamıza konu olan hasta spektrumu kadın ağırlıklı, orta yaş grubundan, en sık ağrı olmak üzere çok çeşitli endikasyonlarla oluşmuştur. Uygulama türüne göre cinsiyet ve mevsimin farklılık gösterebileceği görülmüştür. Özellikle kadınlarda daha sık gözlenen fibromiyalji, kronik yorgunluk gibi durumlar ozon terapisi ve akupunkturun tercih edilmesini sağlamış olabilir.⁸ Yaz mevsiminde işlem sayısının azalması güneş kaynaklı D vitamini sentezini artmasının ağrı kontrolünde etkili olmasıyla ve kupa tedavisinin yaz mevsiminde sıcak havadan ötürü daha az talep görmesi ve uygulanmasıyla ilişki olabilir.⁹

GETAT'ın popüler hâle gelmesinde konvansiyonel tıbbın talepleri yeterince karşılayamadığı inancı, daha az girişimsel olması, yan etki potansiyelinin daha düşük olduğu düşüncesi, insanların kültürel olarak kendilerine yakın görmeleri, düşük maliyeti, kimyasal yerine doğal olanı tercih etmeleri gibi çeşitli nedenler sıralanabilir. GETAT'ın sağlık sistemlerinde genelde sigorta kapsamında olmamasına karşın yaygın olarak kullanılması halk tarafından benimsendiğini göstermektedir.¹⁰ Çalışmamızda irdelenemeyen bu durumun sonraki çalışmalarda araştırılması değerli olacaktır.

GETAT uygulamaları birçok ülkede kullanılmasına rağmen çoğunlukla özel çalışan hekimler tarafından kullanılmaktadır ve sponsor eksikliği, sağlık otoritelerinin ilgisizliği, klinik bilim adamlarının ön yargıları nedeniyle ciddi şekilde engellenmektedir.¹¹ Üçüncü basamak sağlık hizmeti sunan bir devlet ku-

ruşunda hizmet veren GETAT uygulama merkezi-miz bu bakımdan kritik bir pozisyonda bulunmaktadır. Yazıcıglu ve ark., sağlık çalışanları arasında GETAT bilgi düzeyini düşük olarak tespit etmiş ve bunu tamamlayıcı tıp eğitimlerinin ve uygulama merkezlerinin sayısının yetersiz olmasına bağlamıştır.¹² GETAT merkezimizin akademik ve klinik süreçlerinin devamı sağlık profesyonelleri arasındaki bilgi düzeyi ve bakış açısını olumlu yönde değiştirebilir.

Salomonsen ve ark.nın Norveç ve Danimarka'da yürüttükleri çalışmada, hastalara en çok önerilen yöntem akupunkturdur.¹³ Giannelli ve ark.nın İtalya'da GETAT uygulamaları hakkında yaptığı çalışmada, hekimlerin en sık homeopati uyguladığı görülmektedir.¹⁴ Çalışmamızda en sık uygulanan yöntemin ozon terapisi olduğu görülmüştür. Ozon terapinin koronavirüs hastalığı-2019 enfeksiyonu ile mücadelede kullanılabileceği ile ilgili haberler hastaların ozon terapiye bakış açılarını olumlu yönde etkilemiş olabilir ayrıca akademik veriler hekimlerin hastalarına bu terapiyi tavsiye etme oranlarını artırmış olabilir.^{15,16} Akupunktur da en sık uygulanan yöntemlerden biri olmuştur, akupunkturun Türkiye'de uzun zamandır tanınan bir uygulama olması bunu sağlamış olabilir. Apiterapi uygulanan hasta sayısının azlığı ise hastalarda arıya karşı olan korkuya ve alerji testlerinde duyarlılığın saptanmış olmasına bağlanabilir.

GETAT için mevcut pazarın, orta yaşlı ve yaşlı bireyler tarafından oluşturulduğu saptanmıştır.¹⁷ Çalışmamızdaki yaş ortalaması buna paraleldir. Bununla birlikte çocuklarda da tamamlayıcı sağlık yaklaşımları oldukça sık uygulanmaktadır fakat bu yöntemlerin çocuklarda kullanımının artmasına rağmen bilimsel kanıt temelli çalışmalar yeterli düzeyde değildir.¹⁸ Merkezimizde çocuk hastalara işlem uygulanmamıştır.

Türkiye'de tamamlayıcı tıbbın gelişimi dünya genelindeki kadar hızlı ilerlememektedir. Tıp çevrelerinin bu alana yaklaşımının yetersiz ve soğuk olması nedeniyle tıp dışı sektörlerden insanlar bilinçsizce ve maddi planlarla tamamlayıcı tıbbın enstrümanlarını kullanmaya başlamışlardır, bu noktada tamamlayıcı tıp yönetmeliği tamamlayıcı tıp profesyonellerinin ve hastalarının imdadına yetişmiştir.¹⁹ Uygulama merkezlerinin varlığı önem taşımaktadır çünkü standardizasyondan yoksun, mevzuat alt yapısı olmayan, denetimsiz ve istismara açık bu alanın göz ardı edilmesi merdiven

altı uygulamaların önünü açacaktır. Merkezimizdeki uygulama ve hasta sayısı ayrıca akademik basılan eserler toplum sağlığı ve bilim dünyası açısından değerlidir.

Çalışmamızın bazı limitasyonları vardır: Tek merkezli olması ülke geneline atfedilmesinin önüne geçmektedir, işlemlerin çoğunun pandemi sürecine denk gelmesi başvuru şikâyetlerinin dağılımını etkilemiş olabilir, bazı uygulamaların az sayıda yapılmış olması istatistiki analizleri kısıtlamıştır. GETAT'a başvuran kişilerin eğitim düzeylerine ve GETAT'ı tercih etme sebeplerine ulaşılamaması ise retrospektif dizaynın olumsuz yansımasıdır.

SONUÇ

GETAT uygulama merkezinde ozon terapi işlemlerinin daha sık gerçekleştirildiği, ağrı şikâyeti ile başvuranların ağırlıkta olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve mevsimin uygulamalarda etkili olduğu görülmüştür. Bu yazı gibi GETAT'a spesifik akademik eserlerin çoğalması, yapılan uygulamaların analiz edilip literatüre katılması, GETAT'ın bilimsel kimliğinin de ön plana çıkması için bir fırsat niteliğindedir. GETAT merkezlerinin sayısının artması hastaları hedef alan umut tacirliğinin önünü kesebilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Onur Öztürk; **Tasarım:** Onur Öztürk, Uğur Kaya; **Denetleme/Danışmanlık:** Onur Öztürk; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Onur Öztürk, Uğur Kaya, İsmail Şen, Ayşegül Elbir Şahin, Çetin Gökteş, Hakan Baydar, Bahadır Yazıcıoğlu, Nur Gökçe Aydın; **Analiz ve/veya Yorum:** Onur Öztürk; **Kaynak Taraması:** Onur Öztürk; **Makalenin Yazımı:** Onur Öztürk; **Eleştirel İnceleme:** Ayşegül Elbir Şahin.

KAYNAKLAR

1. Ersoy S, İnci H, Sunay D, Kayıs S, Engin V, Benli A. Wet cupping therapy improves health related quality of life: a self-controlled interventional study. *Ankara Med J.* 2019;19(2):270-7. [Crossref] [PubMed]
2. Harris PE, Cooper KL, Relton C, Thomas KJ. Prevalence of complementary and alternative medicine (CAM) use by the general population: a systematic review and update. *Int J Clin Pract.* 2012;66(10):924-39. [Crossref] [PubMed]
3. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Geleneksel, Tamamlayıcı ve Fonksiyonel Tıp Uygulamaları Dairesi Başkanlığı [İnternet] [Erişim tarihi: 02 Nisan 2023]. Uygulama Merkezleri. Erişim linki: [Link]
4. Resmî Gazete (27.10.2014, Sayı: 29158) sayılı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği, 2014. [Erişim tarihi: 20 Mayıs 2023]. Erişim linki: [Link]
5. T.C. Sağlık Bakanlığı Samsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi [İnternet]. [Erişim tarihi: 13 Temmuz 2023]. Getat Merkezi. Erişim linki: [Link]
6. Ayraller A, Öztürk O, Oruç MA. Knowledge levels and attitudes of medical faculty personnel on traditional and complementary medicine. *Education in Medicine Journal.* 2019;11(4):37-45. [Crossref]
7. Molassiotis A, Fernández-Ortega P, Pud D, Ozden G, Scott JA, Panteli V, et al. Use of complementary and alternative medicine in cancer patients: a European survey. *Ann Oncol.* 2005;16(4):655-63. [Crossref] [PubMed]
8. Ozturk O, Sunter AT, Unal M, Selçuk MY, Oruç MA. Evaluation of painkillers according to the principles of rational drug use in patients registered to a family medicine unit. *Int J Clin Pract.* 2021;75(5):e14018. [Crossref] [PubMed]
9. Çidem M, Karacan İ, Beytemur O, Kara S. Prevalence and risk factors for vitamin D deficiency in patients with widespread musculoskeletal pain. *Turk J Med Sci.* 2017;47(3):728-31. [Crossref] [PubMed]
10. Dağcı M, Öztürk O. Samsun ilindeki aile hekimlerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları [Knowledge levels and attitudes of family physicians in city of Samsun about traditional and complementary medicine]. *Ankara Medical Journal.* 2021;21(3):398-409. [Crossref]
11. Bocci V, Borrelli E, Travagli V, Zanardi I. The ozone paradox: ozone is a strong oxidant as well as a medical drug. *Med Res Rev.* 2009;29(4):646-82. [Crossref] [PubMed]
12. Yazicioglu B, Oruc MA, Emin Goktepe M, Ozturk O. Knowledge and attitude of healthcare professionals towards ozone therapy. *Altern Ther Health Med.* 2023;29(7):238-41. [PubMed]
13. Salomonsen LJ, Skovgaard L, la Cour S, Nyborg L, Launsø L, Fønnebø V. Use of complementary and alternative medicine at Norwegian and Danish hospitals. *BMC Complement Altern Med.* 2011;11:4. [Crossref] [PubMed] [PMC]
14. Giannelli M, Cuttini M, Da Frè M, Buiatti E. General practitioners' knowledge and practice of complementary/alternative medicine and its relationship with life-styles: a population-based survey in Italy. *BMC Fam Pract.* 2007;8:30. [Crossref] [PubMed] [PMC]
15. CNN Türk [İnternet]. [Erişim tarihi: 24 Mart 2021]. Covid-19 Pandemisinde Ozon Tedavisi. Erişim linki: [Link]
16. Shang W, Wang Y, Wang G, Han D. Benefits of ozone on mortality in patients with COVID-19: a systematic review and meta-analysis. *Complement Ther Med.* 2023;72:102907. [Crossref] [PubMed] [PMC]
17. Pelletier KR, Astin JA, Haskell WL. Current trends in the integration and reimbursement of complementary and alternative medicine by managed care organizations (MCOs) and insurance providers: 1998 update and cohort analysis. *Am J Health Promot.* 1999;14(2):125-33. [Crossref] [PubMed]
18. Cırık V, Efe E. Pediatri hemşireliğinde tamamlayıcı sağlık yaklaşımlarının önemi [The importance of complementary health approaches in pediatric nursing]. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi.* 2017;14(2):144-5. [Link]
19. Ünal M, Öztürk O. Knowledge and opinions about apitherapy among the term 1 and term 6 medical students. *Journal of Apicultural Research.* 2020;59(5):956-9. [Crossref]